Vystomasis bendradarbiavimas | Pasaulio ir Lietuvos įsipareigojimas

2011, Vilnius Lietuva

© Nevyriausybiniu organizaciju informacijos ir paramos centras
© Libra Memelensis

ISBN 978-9955-544-89-0

I. Įžanga

Ką žinome apie tai, kas vyksta Afrikos, Karibų ar Ramiojo vandenyno (toliau – AKR) šalyse? Ar įsivaizduojame, kaip gyvena žmonės kaimynystėje ar Pietų Kaukaze? Mūsų dėmesys išskirtinai sutelktas į stipriųjų pasaulio valstybių, prie kurių *šliejamės* ir kurių pavyzdžiu sekame, raidą. Žiniasklaidos paberiamos nuotrupos apie mažiau išsivysčiusiais šalis paskęsta informacijos srautuose. Prieš kelerius metus, melsdamiesi kapitalizmo stabui, mėginome patenkinti savo gerovės troškulį, o pastaruoju metu bandome išsaugoti tuštėjančius aruodus. Tačiau retai susimąstome apie tai, ką patiria žmonės skurdžiose šalyse, kokie „išgyvenimo“ iššūkiai jiems kyla, kokie sunkumai juos slegia, nuo kokių ligų jie miršta, kokias pasekmes jiems sukelia stichinės nelaimės...

Globalizacijos laikotarpiu pasaulyje vykstantys reiškiniai ir įvykiai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Pavyzdžiui, ŽIV/AIDS viruso, prasidėjusio Afrikoje, žaibiškas išplitimas pasaulyje dėl elementaraus neraštingumo, didelės migracijos, higienos priemonių nebuvimo; klimato kaitos, kurią sukėlė išsivysčiusios valstybės, padariniai skurstančioms šalims – liūtys, potvyniai, uraganai – palieka tūkstančius žmonių be pastogės ir maisto; kariniai neramumai Gruzijoje ar Šiaurės Korėjoje, totalitarinis režimas Baltarusijoje ar Mianmare kelia grėsmę tarptautiniam saugumui.

Parama mažiau išsivysčiusioms šalims, kitaip vadinama *vystomuoju bendradarbiavimu*, yra ne tik moralinis imperatyvas, t. y. Vakarų valstybių „kaltės“ atpirkimas buvusiose kolonijose, kuriose jos sugriovė natūralią šių valstybių raidą, ir ne tik „krikščioniška pareiga“ padėti silpnesniems ar vien oficialus įsipareigojimas tarptautinei bendruomenei, kuri padėjo mums, – bet ir neišvengiama būtinybė siekiant apsisaugoti nuo įvairių skurdo ir saugumo grėsmių: galimo terorizmo, smurtinių konfliktų, nelegalios migracijos ar kontrabandos.

„Parama besivystančioms šalims ir partnerystė vystymosi srityje – tai XXI amžiaus išsivysčiusių šalių pareiga ir viena pagrindinių Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimo sąlyga. Nors tai ir globalus tikslas, tačiau kiekvienas iš mūsų turi galimybę prisidėti jų siekiant, skirdamas laiką savanoriškai veiklai, aukodamas lėšas, domėdamasis šia politika ar net darydamas įtaką nacionalinės valdžios sprendimams dėl būtinybės padėti neturtingoms šalims“, – teigia Lyra Jakulevičienė, Jungtinių Tautų Vystymo Programos biuro Lietuvoje vadovė.

Parama teikiama įvairiai, priklausomai nuo poreikių ir aplinkybių. Karinių konfliktų ar stichinių nelaimių ištiktiems žmonėms šalys teikia humanitarinę pagalbą, siųsdamos būtinus „išgyvenimui“ daiktus, vaistus ar maisto produktus, taip pat skirdamos ir pinigus. Tačiau tikroji vystomojo bendradarbiavimo politika yra suprantama kaip turimų žinių, patirties ir gebėjimų perdavimas besivystančių šalių gyventojams, įgalinant juos pačius kurti gerovę savo šalyje. Savanoriška veikla besivystančiose šalyse - tai dar viena galimybė padėti vietos organizacijoms įgyvendinti socialinius, sveikatos, švietimo ar kitokius projektus bei dirbti su bendruomenėmis.

Vienas iš vystomojo bendradarbiavimo aspektų – tai ir savanoriškas darbas besivystančiose šalyse, padedant įvairioms tose šalyse esančioms organizacijoms vykdyti projektus ar dirbti su vietos bendruomenėmis.

„Jeigu nori pažinti naujus žmones, jų papročius, naują kultūrą, kartu ir pasidalinti savo patirtimi, laiku, idėjomis su kitais, tam tinka bet kuris pasaulio kraštas. Bolivija – ekonomiškai skurdi, bet tradicijomis ypač turtinga ir įdomi Pietų Amerikos šalis. Tai puiki vieta dovanoti save“, – teigia Milisenta Misevičiūtė, jau ne pirmus metus savanoriaujanti Bolivijoje.

Parama mažiau išsivysčiusioms šalims – tai ne labdara. Dalindamiesi su kitais, mes pažįstame kitas kultūras, mokomės kalbų, įgyjame naujų žinių, patirties ir gebėjimų bendrauti bei veikti skirtingose socialinėse ir kultūrinėse aplinkose.

Istoriškai tarptautinis vystomasis bendradarbiavimas prasidėjo šaltojo karo laikais. JAV prezidento Hario Trumeno inauguracijos kalba 1949 m. sausio 20 d., paskelbusi apie NATO įkūrimą, laikoma ir vystomojo bendradarbiavimo steigiamuoju dokumentu, kadangi tąkart buvo įvardyti skurstančių žmonių skaičiai pasaulyje ir paskelbta, kad pirmą kartą istorijoje atėjo metas tiems besivystančių šalių žmonėms padėti. Nuo to laiko vystomojo bendradarbiavimo svorio centrai ne kartą keitėsi, tačiau vystomojo bendradarbiavimo gaires dažnai nubrėždavo politiškai ir ekonomiškai stipriausių valstybių susivienijimai.

Šis leidinys yra skirtas nevyriausybinėms organizacijoms, studentams, savanoriams ir visiems, besidomintiems vystomojo bendradarbiavimo politika. Jame aprašomas pagrindinis šios politikos siekis, įvardytas Jungtinių Tautų Tūkstantmečio vystymosi tiksluose, ir jų įgyvendinimo rezultatai, apžvelgiama Europos Sąjungos (toliau – ES) bei Lietuvos politika ir jų įgyvendinimo priemonės.

II. Tarptautiniai įsipareigojimai besivystančioms šalims

Po Antrojo pasaulinio karo teikta parama buvo skirta besivystančių šalių modernizavimui ir industrializavimui skatinti, tačiau jau 8-ajame dešimtmetyje paaiškėjo, kad ekonominis šių šalių augimas nesprendžia socialinių problemų: skurdo, pajamų paskirstymo, gyvenimo trukmės, ligų, švietimo ir lyčių lygybės. 2000 metais Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 189 pasaulio valstybės, tarp jų ir Lietuva, iškėlė ambicingus tikslus – panaikinti skurdą ir nelygybę pasaulyje, patvirtindamos Tūkstantmečio vystymosi tikslus, kuriuos įsipareigojo įgyvendinti iki 2015 metų. Kasmet tarptautinės organizacijos ir išsivysčiusios valstybės skiria dešimtis milijardų besivystančioms šalims remti, siekdamos mažinti skurdą ir mirtingumą, sudaryti tinkamas švietimo, gydymo, sveikatos priežiūros ir mokymosi sąlygas, užtikrinti aplinkos apsaugą.

Nuo tikslų iškėlimo 2000 metais pasaulyje įvyko daug radikalių pokyčių, rugsėjo 11-oji (dangoraižių dvynių tragedija JAV), kova su terorizmu artimuosiuose Rytuose, sparti Kinijos ir kitų šalių ekonomikos pažanga. Nepaisant didžiulės finansinės paramos, besivystančių šalių vystymasis iki šiol yra netolygus ir nestabilus, o kai kuriose šalyse ir srityse – vangus. Pastarųjų metų ekonomikos ir finansų krizė, maisto krizė, aplinkos nykimas ir klimato kaita šioms šalims iškėlė naujas grėsmes.

Tarptautinių organizacijų ir valstybių donorių teikiama parama dažnai kritikuojama dėl įsipareigojimų nesilaikymo, tarpusavyje nederinamų veiksmų, donorų interesų iškėlimo virš paramos gavėjų poreikių, silpnos atskaitomybės ir teikiamos paramos kokybės. Kritiškai vertinamas ir valstybių donorių oficialios paramos vystymuisi (toliau – OPV) dirbtinis „išpūtimas“, būtent skolų panaikinimo, studijų apmokėjimo ir pabėgėlių išlaikymo lėšų įtraukimas į paramos išlaidas. Iki šiol menkai paisoma „nuosavybės“ principo, t. y. vietos institucijų dalyvavimo valdant ir administruojant paramą; nepakankamas dėmesys skiriamas moterų įgalinimui ir skurdžiausių bei atskirties grupių įtraukimui; neretai keliamos nepagrįstai sudėtingos paramos įgyvendinimo sąlygos; siekiama savanaudiškų tikslų.

Nuo 2005 metų priimami tarptautiniai susitarimai, kuriais siekiama užtikrinti įsipareigojimų vykdymą, didinti paramos veiksmingumą ir inicijuoti papildomas inovatyvias priemones, skatinančias vystymąsi. 2005 metais priimta Paryžiaus deklaracija dėl paramos veiksmingumo ir Europos konsensusas vystymuisi, 2008 metais – Akros veiksmų planas, priimtas Ganoje (Afrika). Vis dėlto likus keleriems metams iki Tūkstantmečio tikslų įgyvendinimo pabaigos, akivaizdu, kad būtina sutelkti ir sustiprinti tarptautinės bendruomenės pastangas. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesijoje, vykusioje 2010 m. rugsėjo 20–22 d. Niujorke buvo įvertinti pasiekti rezultatai ir pateiktas atnaujintas veiksmų planas. Šiame dokumente įvardytos strateginės kryptys, būtinos norint įgyvendinti nustatytus tikslus:

- remti pačių besivystančių šalių vystymosi strategijas ir jų įgyvendinimą;
- skatinti ekonomikos augimą, grindžiamą įtraukties principu ir orientuotą į skurdžiausias visuomenės grupes;
- didinti viešąsias investicijas į švietimą, sveikatos apsaugą, vandens tiekimą, sanitariją ir infrastruktūrą;
- didinti tikslines intervencijas į socialinės apsaugos ir įdarbinimo programas;
- investuoti į moterų ir mergaičių galimybių plėtrą bei sustiprinti jų ekonomines, teisines ir politines kompetencijas;
- išplėtoti energetinį aprūpinimą;
- didinti vietos išteklių mobilizavimą vystymosi tikslams;
- užtikrinti pasaulio bendruomenės įsipareigojimų vykdymą.

Tūkstantmečio tikslai yra glaudžiai susiję tarpusavyje, pažanga vienoje srityje skatina pokyčius kitose. Pavyzdžiui, skurdo ir bado mažėjimą lemia žemės ūkio našumas, darbo vietų sukūrimas ir teisingas pajamų, turto ir galimybių paskirstymas; investicijos į švietimo, sveikatos, vandens ir sanitarinę įrangą, atsisakant mokesčių, didina mokyklų lankomumą ir kt.

Ekonominės krizės pasekmės besivystančioms šalims yra daug stipresnės nei išsivysčiusioms, ir šių šalių atsigavimas užtruks gerokai ilgiau. Dėl esminių išgyvenimo poreikių skurstantys žmonės parduoda savo pagrindinį turtą – galvijus ar žemę, ir tai vėl įsigyti jiems bus labai sunku. Kai namuose spaudžia badas, vaikai nebelanko mokyklų, vėliau ne tik jie patys, bet ir jų palikuonys uždirbs daug mažiau.

Malavyje (valstybė Rytų Afrikoje) donorų remiama vietinė žemės ūkio programa padėjo sustabdyti ilgus metus trukusį badą, kur badaujančių žmonių skaičius sumažėjo nuo 4,5 mln. 2004 metais iki 150 tūkst. 2009 metais.

Dėl viena kitą lydėjusių maisto, ekonomikos ir klimato krizių

- *apskaičiuota, kad 2010 metais dar 64 mln. žmonių atsidurs už absoliutaus skurdo ribos (1,25 JAV dol. per dieną), o 2009–2015 metais gali mirti apie 1,2 mln. vaikų iki 5 metų amžiaus*
- *ekonomikos augimas besivystančiose šalyse nusmuko vidutiniškai nuo 5,2 % 2008 metais iki 1,2 % 2009 metais;*
- *krizės ypač paveikė moteris ir mergaites, kadangi jų darbo vietos yra mažiau apsaugotos, mergaitės pirmiausia atsiimamos iš mokyklų dėl padidėjusių namų ūkio darbų.*

TŪKSTANTMEČIO VYSTYMOSI TIKSLAI

1. Panaikinti ypač didelį skurdą ir badą

Perpus sumažinti gyventojų, kurių pajamos sudaro mažiau nei 1,25 JAV dol. per dieną, ir badaujančiųjų skaičių.

Iki milijardo pasaulio gyventojų pajamos sudaro mažiau nei 1,25 JAV dol. per dieną. Kasmet dėl skurdo ir su juo susijusių priežasčių milijonai žmonių badauja, serga užkrečiamosiomis ligomis, kurios seniai išgydomos išsivysčiusiose valstybėse, miršta. Dėl skurdo žmonės neturi švaraus vandens, negali mokytis, gyventi visaverčio gyvenimo.

Nuo 1995 metų badaujančių žmonių skaičius pasaulyje auga. Dabartinė finansų ir ekonomikos krizė dar labiau sustiprino šią tendenciją. Nuo 2008 metų badaujančių žmonių skaičius padidėjo 105 mln. (2008 m. tokių žmonių skaičius sudarė 915 mln.) ir šiandien siekia per milijardą žmonių. Taip pat 2009 metais bedarbių skaičius pasaulyje išaugo beveik iki 212 mln., o 215 mln. dirbančių žmonių gyveno absoliučiame skurde, t. y. už 1,25 JAV dol. per dieną.
Skurdo ir bado augimą nulėmė mažos investicijos į žemės ūkį ir kaimo plėtrą bei socialinę apsaugą, prasta paramos kokybė, nesukurianti darbo vietų, taip pat padoraus darbo trūkumas, mitybos problemos, prekybos liberalizavimas.

Užsienio maisto ir agrokuro importuotojai nuo 2006 metų įsigijo 20 mln. hektarų dirbamos žemės besivystančiose šalyse, joje augina agrokurą, o ne maisto produktus vietos žmonių reikmėms. Ši tendencija tikriausiai didės, atsižvelgiant į ES tikslą iki 2020 metų naudoti 10 procentų atsinaujinančiosios energijos transporto sektoriuje.

Prekybos liberalizavimas – tai pagrindinis veiksnys, sukėlęs maisto krizę ir žemės ūkio nuosmukį, sugrioves vietos maisto rinkos sistemas dėl pigaus importo.

2. *Užtikrinti visuotinį pradinį išsilavinimą*

Užtikrinti, kad visi berniukai ir mergaitės galėtų įgyti pradinį išsilavinimą.

Nors nelankančių mokyklos vaikų skaičius ženkliai sumažėjo, iki šiol 72 milijonai vaikų pasaulyje neturi galimybės įgyti elementaraus pradinio išsilavinimo. Daugiau kaip pusė šių vaikų gyvena konfliktinėse nestabiliose šalyse, o trečdalis jų turi negalią. Be to, milijonai vaikų pradėję lankyti pradinę mokyklą jos nebaigia, o tiems, kurie baigia, neužtikrinama tolesnė ugdymo kokybė.

Pagrindinės kliūtys įgyvendinant šį tikslą yra šios:

- švietimui skiriama nepakankamai lėšų;
- dėl pavojingų sąlygų teikiama mažesnė parama konfliktinėms, nestabilioms šalims, kuriose daugiausia vaikų nelanko mokyklos ir kuriose ginkluotų konfliktų metu mokyklos sugriaunamos, o įranga, mokytojai, mokiniai ir tėvai perkeliami iš šalies arba žūsta;
- mokesčiai už mokslą, taikomi beveik visose konfliktinėse nestabiliose šalyse, nors oficialiai jie panaikinti; taip pat netiesioginiai kaštai, pvz., mokyklos uniformos, nepakankamos mokymo patalpos, žema mokytojų kompetencija, mokymo priemonių stoka;
- nelygios galimybės mokytis vaikams iš pažeidžiamų bei atskirties visuomenės grupių ir jų diskriminavimas dėl šeimos pajamų, vietovės, lyties, priklausymo etninei mažumos grupei, kalbos, negalios ir kt.

2000–2005 m. parama suteikė galimybę dar 25–30 mln. vaikų lankyti pradinę mokyklą Sub-Sacharos Afrikoje.

Pusė iš 72 mln. nelankančių mokyklos vaikų niekada nebuvo mokyklos klasėje.

Vaikų išsilavinimo lygis ypač žemas yra Sub-Sacharos Afrikoje, o Čade, Haityje, Nigerijoje ir Šri Lankoje nelankančių mokyklos vaikų skaičius netgi didėja.

3. *Skatinti lyčių lygybę ir daugiau teisių suteikti moterims*

Sumažinti lyčių skirtumus pradinio ir vidurinio ugdymo srityse ir visuose kituose ugdymo lygmenyse.

Lyčių lygybė – lygios galimybės vyrams ir moterims dalyvauti visuomenės gyvenime – yra įtvirtinta įvairiose tarptautinėse žmogaus teisių konvencijose, tačiau nepaisant visko, moterys iki šiol yra diskriminuojamos, joms suteikiama mažiau teisių, mažiau galimybių įgyti išsilavinimą, dirbti gerai mokamą darbą, priimti svarbius sprendimus.

Ženkli pažanga yra pasiekta pradinio ugdymo srityje: 2008 metais beveik tiek pat mergaičių ir berniukų įgijo pradinį išsilavinimą daugelyje besivystančių šalių, tačiau šis klausimas iki šiol yra opus Okeanijos, Sub-Sacharos ir Vakarų Azijos šalyse. Vidurinį išsilavinimą mažiausiai mergaičių įgyja Sub-Sacharos Afrikos, Vakarų ir Pietų Azijos šalyse. Didžiausias lyčių skirtumas yra aukštojo mokslo srityje. 2008 metais Sub-Sacharos Afrikoje ir Pietų Azijoje merginos, besimokančios kolegijose ir universitetuose, sudarė per du trečdalius vaikinų skaičiaus.

Pagrindinė nelygių galimybių priežastis – skurdas. Mergaitės nelanko mokyklų dėl didelės namų ūkio darbų naštos, smurto prieš jas mokyklose, ankstyvų vedybų, prastų sanitarinių sąlygų, infrastruktūros ir susisiekimo problemų.

Mergaičių vidurinis ir aukštasis išsilavinimas yra labai svarbus, kadangi jis suteikia moterims, jų šeimoms ir bendruomenėms daug stipresnes galias ir

gerovę. 1999 metų Pasaulio Banko tyrimas parodė, kad visuomenėje padaugėjus moterų su viduriniu išsilavinimu vos 1 procentu, metinės pajamos kiekvienam žmogui toje šalyje padidėja 0,3 procento.

Iki šiol labai mažai moterų turi mokamą darbą ne žemės ūkio sektoriuose. Šiaurės Afrikoje ir Vakarų Azijoje dirba tik penktadalis darbingo amžiaus moterų. Be to, dirbančios moterys dažniausiai negauna padoraus darbo ir įprastų garantijų.

Vangi ir moterų dalyvavimo viešojo valdymo sektoriuje pažanga. Vidutiniškai 2010 metais moterys besivystančiose šalyse sudarė tik 19 procentų parlamento narių; tik 9 iš 151 buvo išrinktos valstybių vadovėmis ir 11 iš 192 – vyriausybių vadovėmis.

3 iš 5 suaugusiųjų, sergančių ŽIV, Sub-Sacharos Afrikoje yra moterys.

Moterys pagamina 80 procentų pagrindinių maisto produktų Sub-Sacharos Afrikoje, bet jų nuosavybėje yra tik 1 procentas žemės. Apskaičiuota, kad žemės ūkio našumas padidėtų 20 procentų, jei moterys turėtų lygias teises į žemę. Tyrimai taip pat parodė, kad vaiko išgyvenimo tikimybė padidėja 20 procentų, kai motina kontroliuoja šeimos ūkio biudžetą.

4. *Sumažinti vaikų mirtingumą*

Trečdaliu sumažinti vaikų iki 5 metų amžiaus mirtingumą.

Norint užkirsti kelią vaikų mirtingumui, sveikatos klausimai turi būti sprendžiami integruotai, diegiant sveikatos apsaugos sistemas ir galimybes visiems naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis, taip pat stiprinant gimdyvių sveikatą bei kovojant su ŽIV/AIDS ir kitomis gyvybei pavojingomis ligomis.

Vaikų mirtingumą lemia:

- prastos sveikatos apsaugos sistemos, kuriose trūksta sveikatos darbuotojų, tarp jų ir kvalifikuotų slaugių;
- vaistų ar skiepų, ypač prevencinių ar gydymo priemonių plaučių uždegimui, viduriavimui ir maliarijai gydyti, trūkumas;
- oficialiai ar neoficialiai taikomi mokesčiai, didelis nuotolis iki sveikatos priežiūros įstaigų; diskriminavimas lyties, kastos, etninės priklausomybės, tikėjimo ar negalios požiūriu;
- prasta mityba, švaraus vandens trūkumas ir antisanitarinės sąlygos.

Nors vaikų mirtingumas besivystančiose šalyse sumažėjo vidutiniškai ketvirtadaliu nuo 1990 iki 2008 metų ir grėsmė vaikų gyvybei nuo tymų sustabdyta visuotiniu skiepijimu, tačiau tikra pažanga sveikatos sektoriuje galima tik nuosekliai sprendžiant vaikų mirtingumo, gimdyvių sveikatos ir gyvybei pavojingų ligų (ŽIV/AIDS, maliarijos ir kt.) klausimus.

8,8 mln. vaikų iki 5 metų 2008 metais mirė nuo išvengiamų ar išgydomų ligų.

40 procentų vaikų mirčių sudaro naujagimių mirtys.

Per du trečdalius naujagimių mirčių tenka vos 10 šalių: Indijai, Kinijai, Pakistanui, Nigerijai, Bangladešui, Etiopijai, Demokratinei Kongo Respublikai, Indonezijai, Afganistanui ir Tanzanijai.

Vien tik 2008 metais 2,7 mln. žmonių užsikrėtė ŽIV ir apie 2 mln. mirė dėl ligų, susijusių su AIDS, 1,77 mln. mirė nuo tuberkuliozės, o 1 mln. – nuo maliarijos.

ES parama sveikatos sektoriui proporcingai nedidėjo didinant paramą vystymuisi nuo 2000 metų. Iki šiol vykdoma Europos Sąjungos politika yra labiau nukreipta į atskiras ligas, o ne į integruotos sveikatos apsaugos sistemos stiprinimą. Ją silpnina ir neatitikimas tarp skirtingų ES politikos sričių. Pavyzdžiui, „Mėlynosios kortelės“ įvedimas, palengvinantis aukštos kvalifikacijos darbuotojų priėmimą į ES, tikriausiai sukliudys įgyvendinti įsipareigojimą spręsti sveikatos darbuotojų „nutekėjimo“ iš besivystančių šalių klausimą, ir netgi priešingai – dar labiau paskatins juos vykti į Europą.

Kasdien pasaulyje miršta 26 000 vaikų iki penkerių metų, t. y. vienas vaikas – kas 3 sekundes.

90 procentų vaikų iki 5 metų miršta dėl ūmaus kvėpavimo takų uždegimo, viduriavimo, tymų, maliarijos, ŽIV/AIDS ir pogimdyminių sąlygų.

5. *Stiprinti gimdyvių sveikatą*

Trimis ketvirtadaliais sumažinti gimdyvių mirtingumą.

Nors gimdyvių mirtingumas pasaulyje mažėja, tačiau labai lėtai: nuo 1999 iki 2007 metų gimdyvių mirtingumas sumažėjo mažiau nei 1 procentu per metus. Daugiausia gimdyvių mirtingumą sukelia kraujavimas ir padidėjęs kraujospūdis, dėl kurių besivystančiose šalyse miršta 50 procentų gimdyvių.

Didelį gimdyvių mirtingumą lemia silpnos sveikatos apsaugos sistemos, kuriose neteikiamos ir neprieinamos ar teikiamos prastos kokybės gimdymo paslaugos. Keturių iš penkių gimdyvių mirtį sukelia gimdymo komplikacijos, kurių galima būtų išvengti, jei gimdymą priimtų kvalifikuoti gydytojai. Tik beveik pusę gimdymų Afrikoje ir du trečdalius Azijoje priima kvalifikuoti gydytojai.

Prasta gimdyvių sveikata taip pat yra susijusi su moterų teisių pažeidimais visuomenėje. Ankstyvos vedybos, pasikartojantis nėštumas, smurtas lyties požiūriu, įskaitant moterų genitalijų apipjaustymą, silpnina gimdyvių sveikatą. Infekcinės ligos, tokios kaip maliarija ar ŽIV ir AIDS, taip pat daro stiprų poveikį gimdyvių sveikatai. Išsamus lytinis švietimas ir paslaugos yra ypač svarbūs gilinant moterų, vyrų ir jaunuolių žinias, sklaidant mitus, susijusius su šeimos planavimu, ir mažinant seksualiai rizikingą elgseną.

Viena iš keturių moterų, norinčių išvengti ar atidėti pastojimą, nenaudoja kontracepcijos. Sub-Sacharos Afrikoje kontraceptinių priemonių naudojimas nuo 1990 iki 2005 metų padvigubėjo, tačiau 2005-aisiais jas naudojo tik 22 procentai moterų, o kai kuriose šalyse – net mažiau nei 10 procentų.

Priešgimdyminė priežiūra Sub-Sacharos Afrikoje taip pat yra labai prasta, o daugiau kaip pusė moterų šių paslaugų negauna visai. Nėštumas ir gimdymas yra pagrindinės jaunų moterų iki 19 metų mirčių priežastys.

Siekiant sumažinti gimdyvių mirtingumą, būtina išskirti sveikatos bei reprodukcinės sveikatos paslaugas sveikatos apsaugos sistemose ir jas spręsti kartu su kitomis sveikatos problemomis, tokiomis kaip ŽIV ir AIDS, naujagimių sveikata, maliarija ir tuberkuliozė, sveikatos darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir reprodukcinių priemonių bei įrangos aprūpinimas.

Kas minutę pasaulyje miršta moteris dėl priežasčių, susijusių su nėštumu ar gimdymu, t. y. daugiau kaip pusė milijono moterų pasaulyje kasmet, o 99 procentai jų miršta būtent besivystančiose šalyse.

Kasmet 1 milijonas vaikų lieka be motinų. Šių vaikų mirties rizika padidėja dešimčia kartų.

Kūdikių mirtingumą pirmosiomis jų gyvenimo savaitėmis galima būtų sumažinti trimis ketvirtadaliais, jei moterys gautų tinkamą maitinimą ir slaugą prieš ir po gimdymo.

6. *Kovoti su ŽIV/AIDS, maliarija ir kitomis ligomis*

Užkirsti kelią ir sumažinti ŽIV/AIDS plitimą, maliarijos ir kitų pavojingų ligų atvejus.

Nors ŽIV epidemijos plitimas sustabdytas daugelyje regionų, naujasis ŽIV virusas sparčiai plinta Rytų Europoje ir Centrinėje Azijoje. Pasauliniu mastu žmonių, užsikrėtusių šiuo virusu, skaičius didėja. Ypač stipriai tai paveikė Sub-Sacharos Afriką.

Apie 33,3 mln. žmonių pasaulyje buvo užsikrėtę ŽIV 2009 metais, du trečdaliai jų – Sub-Sacharos Afrikoje.

Pagrindinės vaikų iki 5 metų mirties priežastys Sub-Sacharos Afrikoje buvo susijusios su AIDS, dėl AIDS milijonai vaikų prarado vieną ar abu tėvus.

Apie 2,6 mln. žmonių užsikrėtė ŽIV virusu 2009 metais.

Kas 45 sekundes pasaulyje miršta vaikas dėl maliarijos, apie 90 procentų jų – Afrikoje.

1,7 mln. žmonių mirė nuo tuberkuliozės 2009 metais.

Norint sustabdyti viruso plitimą, pirmiausia būtina stiprinti švietimą ir sukurti socialinės apsaugos mechanizmus. Tik trečdalis jaunų vyrų ir penktadalis jaunų moterų besivystančiose šalyse žino pagrindinius faktus apie virusą, mažiau nei pusė jaunų vyrų ir mažiau nei trečdalis jaunų moterų naudoja sargius aukštos rizikos lytinių santykių metu. Be to, lyčių nelygybė stiprina epidemijos plitimą, ypač Sub-Sacharos Afrikoje, kur beveik 60 procentų užsikrėtusiųjų yra moterys ir mergaitės. Tai lemia jų socialinė ir ekonominė nelygybė lytiniuose santykiuose bei vedybiniame gyvenime.

Nors *anti-retro-virusinės* terapijos naudojimas išaugo keleriopai – nuo 7 procentų 2003 metais iki 42 procentų 2008 metais, šio gydymo nepakanka viruso plitimui sustabdyti. 2008 metais apie 2 mln. žmonių mirė dėl priežasčių, susijusių su AIDS.

Maliarija gali užsikrėsti beveik pusė pasaulio gyventojų (3,3 mlrd.). Veiksminga apsauga nuo šios ligos – insekticidiniai tinklai. Šios priemonės susirgimo ir mirties atvejus nuo maliarijos kai kuriose šalyse sumažino perpus, tačiau daugeliui šalių skiriamas finansavimas ir parama yra nereguliarūs ir nepakankami.

Tuberkuliozė yra antroji po ŽIV pavojingiausia liga. 2008 metais nuo jos mirė 1,8 mln. žmonių, pusė jų – užsikrėtusieji ŽIV virusu. Nors tuberkuliozės susirgimo atvejų pasauliniu mastu sumažėjo, ši liga toliau plinta Rytų Europoje ir Afrikoje, kur atsirado vaistams atsparių tuberkuliozės ir ŽIV atmainų.

Apleistomis tropinėmis ligomis – parazitinėmis ir kt. bakterinėmis infekcijomis – užsikrečia per 1,4 mlrd. žmonių, kurių dauguma uždirba mažiau nei 1,25 JAV dol. per dieną. Šios ligos sukelia fizinį silpnumą, mažina darbingumą ir atima galimybę rūpintis savimi ir savo šeimomis, didina bendrą skurdo lygį.

7. *Užtikrinti darnią aplinkos apsaugą*

Nuosekliai integruoti plėtros principus į šalies politiką ir programas bei atstatyti prarastus aplinkos išteklius. Perpus sumažinti nuolatinio geriamojo vandens šaltinio neturinčių žmonių skaičių. Iki 2020 m. ženkliai pagerinti gyvenimo sąlygas ne mažiau kaip 100-ui milijonų žmonių, gyvenančių lūšnose.

Aplinkos apsauga apima biologinę įvairovę, oro užterštumą, miškus, klimato kaitą, žuvų išteklius, švarų geriamąjį vandenį, sanitarijos ir gyvenimo sąlygų gerinimą. Jungtinių Tautų Vystymo Programa klimato kaitą iškėlė kaip svarbiausią iššūkį XXI amžiaus žmonijos raidai.

Ekosistemos ir bioįvairovė yra pamatiniai elementai, nuo kurių priklauso mūsų egzistencija ir raida. Biologinė įvairovė mus aprūpina maistu, mediena, pluoštu, kuru, vaistais ir gėlu vandeniu, taip pat esminėmis paslaugomis, tokiomis kaip vandens valymas, oro ir dirvos kokybė, apsidulkinimas, pesticidų kontrolė, klimato reguliavimas, potvynių bei atoslūgių kontrolė ir apsauga nuo gamtos stichijų. Skurstantys žmonės labiausiai nukenčia nuo aplinkos nykimo, švaraus vandens ir derlingų žemių trūkumo.

Apie 60 procentų esminių paslaugų, kurias teikia ekosistemos, yra sunaikintos ir išeikvotos. Žemės ūkio ir pramonės reikmėms sunaudojama 90 procentų pasaulio gėlo vandens iš upių ir gruntinio vandens telkinių.

Per pastarąjį dešimtmetį apie 13 mln. hektarų miškų pasaulyje kasmet iškertama arba sunaikinama dėl natūralių priežasčių. Dėl medžių sodinimo programų ir natūralaus miškų plitimo miškų plotai kasmet didėja 7 mln. hektarų, tačiau šių pastangų nepakanka atstatyti miškų balansą.

Nenumaldomai nyksta biologinė įvairovė. Apie 17 000 augmenijos ir gyvūnijos rūšių gali išnykti. Pagrindiniams bioįvairovės praradimo veiksniams – dideliam vartojimui, arealų praradimui, invazinėms rūšims, taršai ir klimato kaitai – iki šiol nėra skiriama pakankamai dėmesio.

Bioįvairovės nykimas yra glaudžiai susijęs su skurdo mažinimu. Dėl nykstančios bioįvairovės smunka žemės ūkis ir mažėja pagaunamų žuvų. Prasta vandens kokybė ir sanitarijos sąlygos neigiamai veikia mokymąsi, sveikatą, mitybą ir lyčių lygybę.

2,5 mlrd. žmonių neturi sanitarinių sąlygų ir beveik 900 mln. neturi švaraus geriamojo vandens. Dėl šių priežasčių nuo viduriavimo kasdien miršta 4000 vaikų.

Klimato kaitos pasekmės dar daugiau žmonių pastūmėjo į skurdą. 2009 metų Poveikio žmonijai pranešime *(2009 Human Impact Report)* teigiama, kad 300 000 žmonių kasmet miršta dėl klimato kaitos poveikio. Vandens stygius, maisto nepakankamumas, sumažėjęs žemės ūkio našumas, potvyniai sukelia dar didesnius smūgius skurdžiausiai gyvenantiems žmonėms. Vien tik Sub-Sacharos Afrikoje dėl klimato kaitos gali mirti dar 86–131 tūkst. vaikų per metus, o dar 46–70 mln. žmonių uždirbs mažiau nei 2 dolerius per dieną.

1,7 mlrd. žmonių aprūpinti švariu geriamuoju vandeniu nuo 1990 metų, tačiau 884 mln. iki šiol jo neturi, o 2,5 mlrd. neturi elementarių sanitarinių sąlygų, tokių kaip tualetai ar lauko išvietės.

Žmonių, gyvenančių lūšnose, daugėja. Šiuo metu tokiomis sąlygomis gyvena 828 mln. žmonių.

8. *Suburti pasaulio visuomenę tolesnei žmonijos raidai užtikrinti*

- Toliau vystyti atvirą prekybos ir finansinę sistemą.
- Spręsti specifinius mažiausiai išsivysčiusių šalių poreikius, taip pat šalių, neturinčių priėjimo prie jūros, bei besivystančių mažųjų salų valstybių specialiųjų reikmių problemas.
- Nuosekliai spręsti besivystančių šalių skolų grąžinimo problemas.
- Rengti kokybišką ir veiksmingą darbą jaunimui.
- Bendradarbiaujant su farmacijos kompanijomis suteikti besivystančioms šalims galimybių įsigyti nebrangių pagrindinių vaistų.
- Bendradarbiaujant su privačiu sektoriumi sudaryti galimybes naudotis naujausiomis technologijomis, ypač informacijos ir komunikacijų technologijomis.

Nepaisant įvairių tarptautinių įsipareigojimų panaikinti skolas ir padidinti paramą besivystančioms šalims, tarptautinė finansų sistema iki šiol apsunkina šių šalių pažangą. ES laisvosios rinkos prekybos politika didina skurdą besivystančiose šalyse. Nepakankamas ES piliečių ir parlamentarų dalyvavimas sudaro sąlygas dominuoti korporatyviniams interesams sprendimų priėmimo procesuose Europoje ir pasaulyje. Finansų krizė dar labiau susilpnino besivystančių šalių gebėjimą sutelkti vidaus išteklius, spręsti neteisingos prekybos taisykles, finansų reformos ir skolų klausimus.

Daugumos besivystančių šalių vyriausybės gali surinkti nemažai lėšų apmokestindamos įmones, įskaitant ir tarptautines kompanijas. Papildomų įplaukų gali būti surinkta sprendžiant nelegalaus kapitalo nutekėjimo, ypač šalyse, kuriose taikomi maži mokesčiai, klausimą. Kapitalo *išvežimas* iš besivystančių šalių gali siekti iki 1 trilijono dolerių per metus – beveik 10 kartų daugiau už OPV.

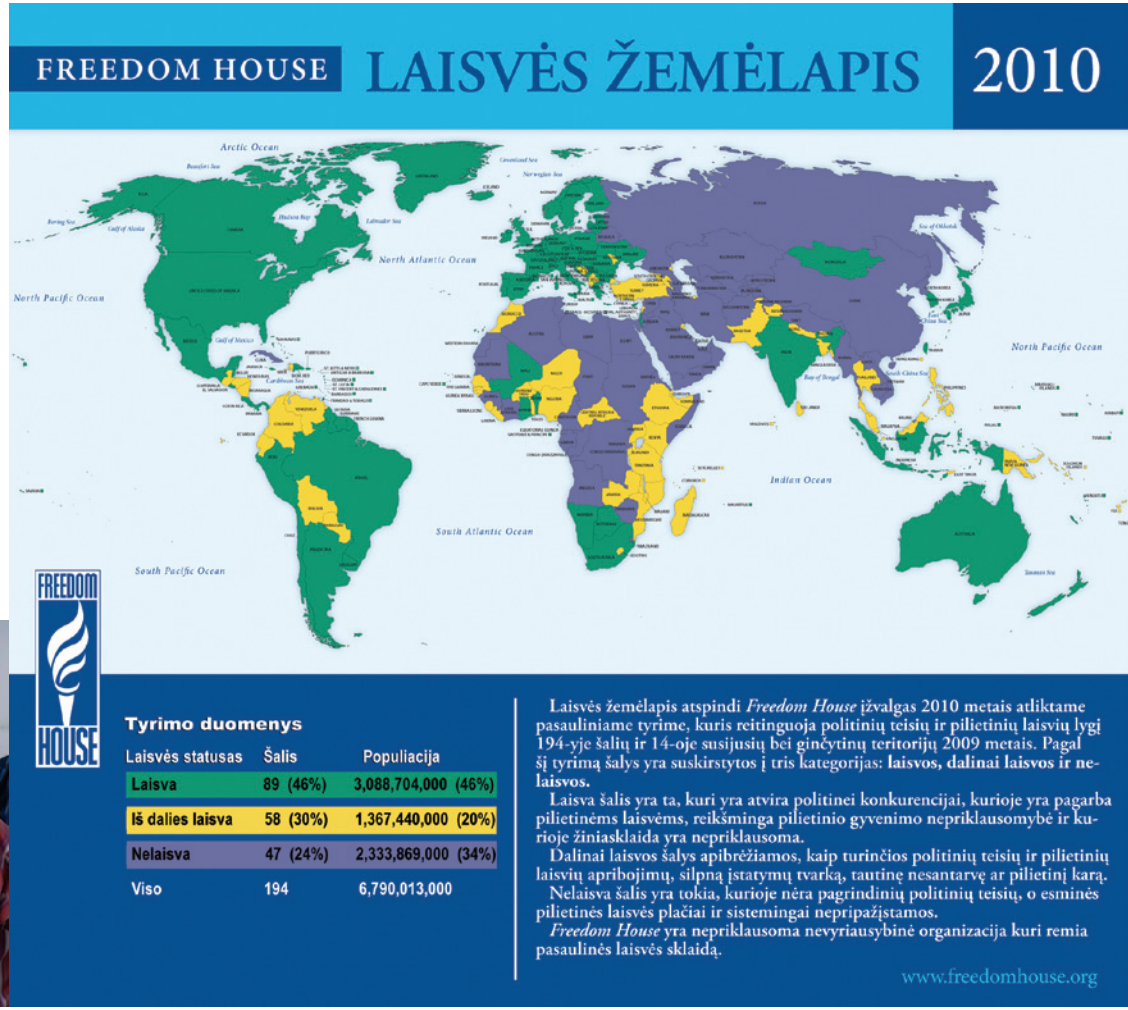
Prekyba gali padėti stiprinti besivystančių šalių pažangą tik tuo atveju, jei vystymosi tikslai yra integruoti į prekybos politiką ir procesus. Nors ir būdama antruoju didžiausiu ekonominiu dariniu pasaulyje ir didžiausia prekybos partnere daugeliui besivystančių šalių, ES dažnai teikia pirmenybę savo komerciniams interesams ir galimybei konkuruoti pasaulio rinkoje vystymosi tikslų sąskaita.

Parama prekybai sukuria sąlygas ir priemones nuosekliai pereiti prie rinkos liberalizavimo besivystančiose šalyse. Tinkama parama prekybai gali padėti neturtingiems gamintojams ir prekybininkams gauti naudos iš prekybos ir prisidėti prie šalies ekonominės pažangos.

Dabartinė finansų ir reguliavimo sistema nėra pajėgi apsaugoti ar spręsti finansų nestabilumo klausimus. Siekdamos sumažinti žalą, padarytą dėl investuotojų rizikingų sprendimų, išsivysčiusių šalių vyriausybės turėjo griebtis reakcinių *ad hoc* veiksmų, o besivystančios šalys nukentėjo nuo krizės, už kurią jos nebuvo atsakingos. Šią naštą neša mokesčių mokėtojai ir skurstantieji. Taip pat prastai suplanuotas finansų sektoriaus liberalizavimas ir valstybės reguliavimo panaikinimas sumažino besivystančių šalių ekonominį atsparumą išorės sukrėtimams.

III. ES vystomojo bendradarbiavimo politika ir jos įgyvendinimo priemonės

ES vystomojo bendradarbiavimo politika – tai atskira išorinės politikos sritis, vykdoma greta užsienio, saugumo ir prekybos politikos. Pagrindinis ir svarbiausias šios politikos tikslas – panaikinti skurdą pasaulyje, skatinant darnų vystymąsi, įskaitant Tūkstantmečio tikslų įgyvendinimą.

Paramos besivystančioms šalims tikslas – šalinti skurdo priežastis, o ne požymius, ir sudaryti sąlygas darniai plėtrai, t. y. plėtros procesui, kuriame būtų kuriama stipri ekonomika, saugoma aplinka ir kiekvienas galėtų naudotis pagrindinėmis socialinėmis paslaugomis. Be to, siekiant įveikti skurdą ir alkį, ligas ir neraštingumą, paramos vystymuisi priemonės gali būti tvarios tik taikos ir augimo sąlygomis.

Siekiant sustiprinti paramos veiksmingumą, 2005 metais buvo pasirašytos Paryžiaus deklaracija pasauliniu mastu ir Europos konsensusas vystymuisi. Paryžiaus deklaracijoje valstybės įsipareigojo teikdamos paramą vystymuisi laikytis šių principų:

- nuosavybės (besivystančios šalys rengia skurdo mažinimo strategijas ir koordinuoja jų įgyvendinimą);
- derinimo (šalys donorės teikia visokeriopą paramą besivystančių šalių nacionalinėms plėtros strategijoms, institucijoms ir procedūroms);
- harmonizavimo (šalys donorės koordinuoja, supaprastina procedūras ir dalinasi informacija, vengdamos dubliavimo);
- rezultatų siekimo (pagrindinis dėmesys skiriamas vystymo rezultatams, kurie reguliariai vertinami);
- bendros atsakomybės (donorai ir besivystančios šalys bendrai atsako už vystymo rezultatus).

Europos konsensusu vystymuisi ES šalys narės, Europos Parlamentas, Taryba ir Europos Komisija patvirtino bendrą vystymo politikos viziją, t. y. mažinti skurdą, siekiant užtikrinti teisingumą globalizacijos procese, vystymo veikloje remtis Europos demokratinėmis vertybėmis ir suteikti atsakomybę pačioms besivystančioms valstybėms už jų vystymąsi. Šiuo susitarimu nustatytas paramos

didinimo planas. ES senbuvės įsipareigojo iki 2015 metų skirti paramai 0,7 procento bendrojo nacionalinio produkto (BNP), 2010 metais – iki 0,56 procento BNP. Atsižvelgiant į ekonominę situaciją, dvylikai naujųjų ES šalių narių nustatyti nuosaikesni įsipareigojimai: 2010 metais – 0,17 procento, o 2015 – 0,33 procento BNP. Šiuo susitarimu šalys taip pat įsipareigojo padidinti paramą Afrikai, sustiprinti veiksmų koordinavimą, papildomumą ir kompetencijų pasidalijimą besivystančiose šalyse.

2008 metais Ganoje patvirtintas Akros veiksmų planas, kuris nustatė papildomus principus veiksmingam vystymui:

- vystymo planavimas (donorai turi pateikti 3–5 metų vystymo veiklos planus besivystančioms šalims);
- besivystančių šalių sistemų naudojimas (pirmenybė įgyvendinant paramą teikiama besivystančių šalių sistemoms);
- paramos derinimas prie besivystančių šalių plėtros tikslų;
- paramos lėšų geografinis atsiejimas.

ES iki šiol yra didžiausia pasaulio donorė, skirianti per 50 procentų visos paramos lėšų, – 27 ES šalys narės ir ES institucijos skyrė 49 mlrd. eurų OPV 2008 metais. Deja, nuo 2009 metų ES parama vystymuisi mažėja, kadangi dauguma narių nevykdo savo įsipareigojimų. 2009 metais vienintelės šalys, įvykdžiusios savo įsipareigojimus, buvo Danija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Norvegija ir Švedija. Remiantis oficialiais skaičiavimais, 2010 metais bus skirta 0,46 procento BNP, t. y. parama sumažės 1 mlrd. eurų.

Šiuo metu dar labiau išaugo naujų ir papildomų išteklių besivystančioms šalims poreikis, kadangi dėl finansų krizės sumažėjo kiti finansavimo šaltiniai, tokie kaip privataus kapitalo srautai, perlaidos, eksporto pajamos.

Imtasi naujų priemonių didinti paramą ir jos veiksmingumą, taip pat stiprinti *sinergiją* tarp įvairių politikos sričių, tokių kaip prekyba, aplinkos apsauga, saugumas, žemės ūkis, socialiniai reikalai ir darbas, migracija, energetika bei transportas.

Kai kurios ES šalys įvedė aviabilietų mokesčius ir įgyvendino Tarptautinę finansų priemonę imunizavimui *(organizmo atsparumas ligoms)*, surinktas lėšas skir-

damos vaistams ir skiepams. Vokietija įgyvendino iniciatyvą, kuria sumažino besivystančių šalių skolas tokiu mastu, kuriuo pastarosios investavo papildomų lėšų į sveikatos sistemas (2008 metais Vokietija skyrė 40 mln. eurų, 2009 metais – 10 mln. eurų). Daugelis šalių taiko mokestines išimtis ar lengvatas, jei privačios įmonės skiria lėšų vystymuisi, pervesdamos jas pilietinės visuomenės organizacijoms, asociacijoms ar labdaros fondams. 2009 metais Belgija vystymo tikslams skyrė beveik 90 mln. eurų, surinktų iš loterijos.

Finansinių operacijų mokestis – tai nauja priemonė, galinti ženkliai padidinti vystymuisi skiriamas lėšas. Įvedus netgi labai mažą mokestį – nuo 0,01 iki 0,1 procento – visoms operacijoms, galima būtų surinkti nuo 0,5 iki 2,4 procentų pasaulio BNP (215 mlrd. – 1 trln. eurų). Šiai priemonei viešai pritarė buvęs Jungtinės Karalystės ministras pirmininkas Gordon Brown, Prancūzijos prezidentas Nicolas Sarkozy ir Vokietijos kanclerė Agela Merkel. Stipriausi finansų rinkos veikėjai, tokie kaip George Soros ir Warren Buffet bei grupė ekonomistų, tarp jų Jeffry Sachs ir Amartya Sen, taip pat parėmė šią iniciatyvą.

Greta šių inovacijų, ES institucijos ir tarptautinės bei nevyriausybinės organizacijos reguliariai vykdo paramos įgyvendinimo stebėseną ir rezultatų vertinimą. Europos pagalbos ir vystomojo bendradarbiavimo nevyriausybinių organizacijų konfederacijos CONCORD 2010 metų vystomojo bendradarbiavimo vertinimo ataskaitoje keliami pagrindiniai ES paramos įgyvendinimo trūkumai ir teikiami siūlymai sustiprinti paramos veiksmingumą. Ataskaitoje atkreipiamas dėmesys į neatitikimus tarp deklaruojamų nuostatų ir vykdomos politikos, tarptautinių įsipareigojimų ir jų įgyvendinimo praktikos. Kritiškai vertinamas geografinis paramos lėšų paskirstymas, donorų paramos valdymo ir administravimo principai, paramos lėšų naudojimas kitiems tikslams, nacionalinių interesų siekimas, paramos „išpūtimas“ ir skaidrumo stoka.

Geografinis paramos lėšų paskirstymas

Geografiškai Europos parama akivaizdžiai pakrypo į ES kaimynines arba politiškai svarbias šalis. 2008 metais pirmajame ES valstybių narių paramos gavėjų dešimtuke buvo Afganistanas, Turkija ir Palestina, o didžiausią paramą gavo Irakas, kuriam skirta 10,5 procentų visos OPV. Pati Europos Komisija 2008 metais skyrė 18 procentų oficialios paramos narystės siekiančioms ir kaimyninėms šalims, Turkijai suteikdama didžiausią paramą, kuri siekė 1 mlrd. eurų.

2008 metais mažiausiai išsivysčiusios pasaulio šalys gavo 31 procentą visos ES paramos, kuri sudarė beveik 10 mlrd. eurų. Nors finansavimas vystymui pastaraisiais metais išaugo, Europos kaimynystės ir plėtros biudžetas didėja kur kas greičiau nei finansavimas, skiriamas skurdžiausioms šalims. 2004–2008 metais parama Rytų Europai išaugo 135 procentais, o parama kitoms mažiausiai išsivysčiusioms šalims – tik 35 procentais. Akivaizdu, kad kaimynystės ir plėtros politika nustelbia kovą su skurdu ir nelygybe daug skurdesnėse šalyse.

Dauguma ES naujųjų narių (ES 12) neskiria paramos mažiausiai išsivysčiusioms valstybėms, aiškindamos labai mažu dvišalės paramos biudžetu ir silpnu diplomatiniu atstovavimu šiose šalyse. Naujųjų ES šalių narių paramos projektai dažnai yra įgyvendinami siekiant politinių ir ekonominių tikslų.

Donorų paramos valdymo ir administravimo principai

Kad parama vystymuisi būtų veiksminga bei tvari ir atlieptų skurdžiausių žmonių reikmes, ją turi valdyti ir administruoti besivystančių šalių institucijos. Nuosavybės principas yra būtina sąlyga didinti paramos veiksmingumą, kaip numatyta Paryžiaus deklaracijoje, tačiau iki šiol daugelis ES donorų nevykdo šio įsipareigojimo, skirdami nepakankamą paramą skurstantiesiems ir atskirties grupėms, veikdami neskaidriai, keldami sudėtingus reikalavimus skiriamai paramai ir paramos lėšomis siekdami *nevystymo* tikslų.

Paramos lėšų naudojimas kitiems tikslams

Net ir tais atvejais, kai parama skiriama skurdžiausioms valstybėms, kai kuriems Europos donorams skurdo mažinimas nėra pirminis tikslas. Yra pavyzdžių, kai parama naudojama migracijos kontrolei. Įtraukdama į paramą vystymuisi bendradarbiavimą dėl migracijos kontrolės, ES paverčia šią paramą ribojančios ir saugumą užtikrinančios imigracijos politikos įrankiu, kuris prieštarauja vystymosi tikslams.

OPV taip pat naudojama saugumui užtikrinti. Didelės lėšos skiriamos stiprinti pasienio kontrolę ir apsaugos mokymams kaimyninėse ir Vidužemio jūros šalyse, siekiant apsisaugoti nuo terorizmo ir imigracijos. Parama taip pat naudojama kaip pagrindinis užsienio politikos įrankis. Labai dažnai parama suteikia donorams stiprius politinius svertus, kad ir kokia menka pati parama būtų.

Kolumbijoje OPV sudaro mažiau nei 1 procentą BNP, tačiau donorai turi svarų žodį sprendžiant kai kurias nacionalinės politikos sritis. Politinę įtaką donorams suteikia papildomi sutartiniai reikalavimai ir jų vaidmuo tarptautinėse finansų institucijose bei pasaulinėje finansų sistemoje. Taigi parama virsta įrankiu nacionalinės politikos tikslams įgyvendinti ir taip išsaugo, o ne sprendžia nelygybės klausimus.

2008 metais Graikija skyrė ženklią paramos sumą:
- √ *tarptautiniam fondui – muziejui Nubijoje (Egipto regionas) ir nacionaliniam Egipto kultūros muziejui Kaire įsteigti;*
- √ *banko darbuotojų žinioms ir gebėjimams stiprinti Egipte;*
- √ *muziejų darbuotojų mokymams Gruzijoje;*

Klausimas: ar šia parama siekta mažinti skurdą?

Nacionalinių interesų siekimas

Dar vienas Europos šalių paramos naudojimo būdas – skatinti jų, ypač nacionalinių kompanijų, turtinius interesus – tai reikalavimas už dalį paramos lėšų pirkti prekes ir paslaugas iš savo šalies įmonių. Nors paramos atsiejimas yra pabrėžiamas tarptautiniuose susitarimuose, tokiuose kaip Paryžiaus deklaracija ir Akros veiksmų planas, šalys iki šiol nesilaiko šių įsipareigojimų.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos vertinimu, susieta parama padidina kaštus nuo 15 iki 30 procentų. Tokia parama nestiprina ją gaunančių šalių. Susieta parama iš esmės nukreipia lėšas iš išsivysčiusių šalių vystymo biudžetų į jų verslą, nepadėdama kurti besivystančiose šalyse darbo vietų, didinti jų pajamų, naudoti ir plėtoti kompetencijų. Remiantis donorų pateiktais duomenimis, 2007 metais 66 procentai OPV lėšų buvo atsieta. Visa EK parama iš dalies yra susieta dėl tinkamumo nuostatų, ribojančių ES ir AKR šalių verslo įmonių sandėrius. Vertinimas atskleidė skirtumą tarp formalaus ir *de facto* atsiejimo, kuris yra kur kas svarbesnis. Nors teisinės kliūtys buvo pašalintos, daugelyje šalių viešųjų pirkimų politika ir praktika iki šiol sąmoningai ar nesąmoningai teikia pirmenybę savo šalies verslo įmonėms.

Jungtinėje Karalystėje, Danijoje ir Nyderlanduose daugiau kaip 80 procentų visų didelės apimties sutarčių yra sudaroma su nacionalinėmis įmonėmis.

Vietos pirkimų organizavimas besivystančiose šalyse gali išspręsti daug problemų, susijusių su susieta parama, ir užtikrinti, kad daugiau OPV lėšų pateks į besivystančias šalis ir padės vystyti jų ekonomiką. Iš tiesų besivystančių šalių viešųjų finansų valdymo ir pirkimų sistemų naudojimas – tai vienas iš Paryžiaus deklaracijos ir Akros veiksmų plano įsipareigojimų. Besivystančių šalių sistemų naudojimas taip pat yra esminis aspektas derinant išlaidas su prioritetais, nustatytais pačių šalių vystymosi planuose ir skurdo mažinimo strategijose.

2008 metais beveik 1 mln. eurų Italijos OPV buvo skirta 48 „Fiat“ traktorių pirkimui Kenijai finansuoti. Tais pačiais metais italų automobilių gamintoja „Fiat Avio“ gavo 8 mln. kontraktą atstatyti jėgainę Sirijoje. 2006 metais Italijos organizacijai „Miscuni“ buvo suteikta 25 mln. paskola statyti užtvanką Bolivijoje.

Paramos „išpūtimas“

2009 metais Europos šalys pateikė 3,9 mlrd. eurų „išpūstos“ paramos, iš jos 1,4 mlrd. eurų sudarė skolų panaikinimas ar atidėjimas, 1,5 mlrd. eurų – studentų išlaikymas ir beveik 1 mlrd. – pabėgėlių išlaikymas valstybėse donorėse.

Atėmus „išpūstą“ paramą iš pateiktų OPV duomenų, paramos apimtys sumažėja iki 1,38 procentų BNP Europos Sąjungoje. Šie skaičiai parodo tikslesnes paramos tendencijas. Pastaruosius penkerius metus ES šalių narių pažanga yra akivaizdi, tačiau paramos didėjimas buvo pernelyg lėtas. Jei ES šalys narės ir toliau laikysis šios tendencijos, jos neįvykdys savo duotų įsipareigojimų 19 mlrd. eurų, atskaičiavus „išpūstą“ paramą. Ši suma gerokai viršija oficialų ES 1 mlrd. eurų deficitą.

Problemos, susijusios su skolų panaikinimu ar atidėjimu ir pabėgėlių išlaikymo kaštais, yra šios: donorai gali pateikti ne tik paskolų apimtis, bet ir dabartines bei būsimas palūkanas. Be to, parodydami didelius skaičius, jie gali nuslėpti, kam šios išlaidos yra naudojamos. Skiriant lėšas pabėgėliams išlaikyti, jos lieka šalyje donorėje, bet kai kuriose šalyse įskaičiuojamos ir tokios su migracija susijusios išlaidos kaip grąžinimo į tėvynę ir sulaikymo centrų išlaikymo išlaidos (pvz., vieno asmens deportavimo į gimtąją šalį mokestis siekia daugiau kaip 10 000 eurų).

Skaidrumas

Dauguma valstybių donorių, patvirtindamos Akros veiksmų planą 2008 metais, įsipareigojo viešai, reguliariai ir laiku skelbti informaciją apie išlaidų vystymui apimtis, asignavimus ir rezultatus, tačiau iki šiol dabartinė nacionalinės politikos įgyvendinimo praktika riboja piliečių ir parlamentarų dalyvavimą vystymo procese ir neužtikrina veiklos skaidrumo. Taip pat neretai Europos šalys naudoja OPV siekdamos politinės ir komercinės naudos, pakirsdamos demokratinės nuosavybės teisės principą.

Likus keleriems metams iki TVT įgyvendinimo termino, tarptautinė bendruomenė reiškia didelį susirūpinimą dėl tikslų įgyvendinimo. Norėdami įgyvendinti užsibrėžtus tikslus tikrovėje, o ne popierinėse ataskaitose, donorai turi iš esmės reformuoti vystymo politikos įgyvendinimą, ir tai padaryti skubiai.

Suprasdama tarptautinės visuomenės dalyvavimo svarbą, ES vis stipriau įtraukia pilietinę visuomenę į vystymo politiką: sukurtas konsultavimosi su pilietine visuomene mechanizmas, įsteigta vystomojo bendradarbiavimo veikėjų patariamoji grupė, stiprinamas savivaldos dalyvavimas ir didelis dėmesys skiriamas visuomenės informavimui bei vystomajam švietimui.

Parama vystymui teikiama trimis pagrindiniais būdais: projektinei veiklai, sektorinėms programoms ir įnašais į biudžetą. Pagrindinė ES vystymo politikos įgyvendinimo priemonė yra Europos plėtros fondas. Pilietinei visuomenei finansavimas skiriamas per geografines ir temines paramos programas, taip pat kitas ES programas, atitinkančias vystymosi tikslus.

Vystomojo bendradarbiavimo priemonė (Development Co-operation Instrument)

Vystomojo bendradarbiavimo priemonė sukurta 2007 metais, pakeisdama iki tol veikusias įvairias programas. Šią priemonę sudaro integruotos geografinės ir teminės programos, kurios užtikrina efektyvesnį vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimą. Geografinės programos remia bendradarbiavimą su 47 Lotynų Amerikos, Azijos ir Centrinės Azijos, Golfo regiono (Iranas, Irakas, Jemenas) ir Pietų Afrikos šalimis. Geografines programas papildo penkios teminės programos, kuriose gali dalyvauti visos besivystančios šalys: investavimas į žmones (socialinis sektorius); nevalstybiniai veikėjai (pilietinė visuomenė) ir savivalda

vystymo procese; aplinka ir darnus gamtos išteklių, įskaitant ir energijos, valdymas; maisto apsauga; migracija ir prieglobstis. Taip pat veikia atskira programa, remianti cukraus gamybos pramonės restruktūrizavimą AKR šalyse. 2007–2013 metams skirta 16,9 mlrd. eurų.

Europos plėtros fondas (European Development Fund)

Europos plėtros fondas – tai ES paramos vystymui priemonė, įkurta 1957 metais Romos sutarties pagrindu ir skirta Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) šalims bei užjūrio šalims ir teritorijoms remti. Fondas surenkamas iš ES šalių narių įnašų ir sudaromas kelerių metų laikotarpiui. Fondo lėšos skiriamos subsidijoms, rizikos kapitalui ir (lengvatinėms) paskoloms. Dešimtuoju fondo laikotarpiu, apimančiu 2008–2013 metus, toliau finansuojamas geografinis bendradarbiavimas su AKR šalimis (išskyrus Pietų Afrikos šalis). Dešimtajam fondui skirta 22 682 mln. eurų.

Europos kaimynystės ir partnerystės priemonė (European Neighbourhood and Partnership Instrument)

Ši priemonė buvo sukurta 2004 metais, siekiant išvengti naujų skiriančiųjų juostų tarp išsiplėtusios ES ir kaimyninių šalių bei stiprinti gerovę, stabilumą ir saugumą. Teikiama parama 16 artimiausių kaimynių – Alžyrui, Armėnijai, Azerbaidžanui, Baltarusijai, Egiptui, Gruzijai, Izraeliui, Jordanijai, Libanui, Libijai, Moldovai, Marokui, Palestinai, Sirijai, Tunisui ir Ukrainai. Šia priemone suteikiami privilegijuoti santykiai su kaimynais, grindžiami abipusiai pripažįstamomis bendromis vertybėms, tokiomis kaip demokratijos ir žmogaus teisių, įstatymo viršenybės, gero valdymo, rinkos ekonomikos principų ir darnios plėtros, taip pat stiprinami egzistuojantys santykiai ir skatinamas politinis dialogas bei gilesnė ekonominė integracija, didesnis mobilumas ir tiesioginis žmonių bendravimas. Ši priemonė nesusijusi su plėtros procesu, tačiau ji iš anksto nenustato Europos kaimyninių šalių santykių su ES raida ateityje. 2007–2013 metais šiai priemonei numatyta 11,2 mlrd. eurų.

Rytų partnerystės iniciatyva (Eastern Partnership Initiative)

2009 metais Europos Sąjungos šalių vadovai patvirtino naują Rytų partnerystės iniciatyvą. Rytų partnerystės projektas, remiamas Vidurio ir Rytų Europos šalių – naujųjų ES narių, turi rimtą politinį ir ekonominį pagrindą.

Šios iniciatyvos patvirtinimą paspartino 2008 m. rugpjūtį Gruzijoje įvykęs karinis konfliktas su Rusija, nestabilumas kitose Iniciatyvai priklausančiose šalyse: krizė dėl Rusijos dujų tiekimo Europai, kai įsiplieskė konfliktas tarp Ukrainos ir Rusijos; po rinkimų kilusios riaušės Moldovoje, Padnestrės problema, nedemokratiški Azerbaidžano prezidento Ilhamo Alijevo rinkimai; ilgus metus rusenantis Armėnijos konfliktas su Azerbaidžanu dėl Kalnų Karabacho. Įtraukdama Baltarusiją į Rytų partnerystės iniciatyvą, ES siekia paskatinti reformas šioje šalyje ir pastūmėti ją iš Rusijos politinės orbitos.

Šia iniciatyva siekiama gilinti politinius santykius, stiprinti ekonominę integraciją, sudaryti laisvos prekybos sutartis, palengvinti žmonių judėjimą į ES laipsniškai įvedant bevizį režimą, bendradarbiauti energetikos saugumo ir kitose srityse.

Rytų partnerystės iniciatyvoje dalyvauja Armėnija, Azerbaidžanas, Baltarusija, Gruzija, Moldova ir Ukraina. Iniciatyva yra įgyvendinama pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę, iš kurios 2010–2013 metų laikotarpiui skiriama 600 mln. eurų.

Europos demokratijos ir žmogaus teisių priemonė (European Instrument for Democracy & Human Rights)

Priemonė skirta stiprinti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, pilietinės visuomenės vaidmenį, įtvirtinant pagrindines asmens teises ir vykdant demokratines reformas, plėtojant tarptautines ir regionines struktūras, ginančias žmogaus teises, teisingumo, įstatymų viršenybės ir demokratijos principus. Pagal šią priemonę parama gali būti teikiama ir toms šalims, kuriose nevykdoma vystymo veikla, taip pat be susitarimo su trečiųjų šalių vyriausybėmis gali būti remiamos pilietinės visuomenės grupės ar asmenys, ginantys demokratiją, bei tarpvyriausybinės organizacijos, ginančios žmogaus teises. Esminis šios priemonės principas – veikti su, už ir pasitelkiant pilietinės visuomenės organizacijas. 2007– 2013 metais skirta 1,104 mln. eurų.

Priemonė stabilumui užtikrinti (Instrument for Stability)

Šia priemone siekiama padėti užtikrinti stabilumą krizės ištiktose šalyse, tuo išlaikant, įtvirtinant ar atkuriant pagrindines sąlygas vystomajam bendradarbiavimui, taip pat stiprinti kompetencijas sprendžiant konfliktines situacijas ir pasirengimą spręsti prieš- ir pokrizines situacijas. 2007–2013 metų laikotarpiui numatyta per 2,062 mlrd. eurų.

IV. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika

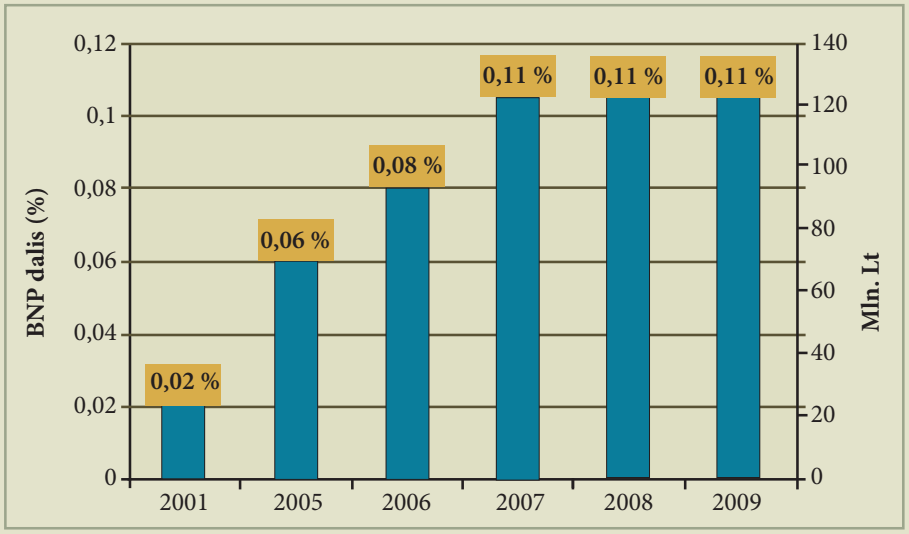

Prezidentė Dalia Grybauskaitė Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesijoje 2010 m. rugsėjo mėn. Niujorke pabrėžė, kad JT narėms kilusių iššūkių – finansų ir ekonomikos krizės, terorizmo, ginklų platinimo, energetikos, klimato kaitos – akivaizdoje negalime sau leisti veikti individualiai ar egoistiškai. Šiuolaikinio pasaulio realybė yra tokia, kad esame vieni nuo kitų priklausomi. Arba dirbame kartu, arba kenčiame kiekvienas atskirai, sakė mūsų šalies vadovė. Lietuvos valstybės vadovė paragino visų šalių atstovus pripažinti, kad nuo šiol kiekvienai valstybei pasauliniai interesai yra ir jos nacionaliniai interesai, o pasaulinė pareiga yra ir jos nacionalinė pareiga.

Iš Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalbos JT Generalinės Asamblėjos 65-osios sesijos bendruosiuose debatuose

Vystomojo bendradarbiavimo politika Lietuvoje pradėta vykdyti vos prieš kelerius metus, Lietuvai įstojus į ES. Nors pirmą kartą šalis besivystančioms valstybėms dar 2001 metais skyrė 8 mln. litų (0,02 % BNP), tačiau 2004 metais tapusi Europos Sąjungos nare ir iš šalies paramos gavėjos tapusi šalimi donore, prisijungė prie tarptautinės donorų bendruomenės bei oficialiai prisiėmė tarptautinius įsipareigojimus padėti besivystančioms šalims. Kaip ir kitos naujosios ES šalys narės, Lietuva prisiėmė įsipareigojimus skirti paramą vystymuisi 0,17 % BNP 2010 metais ir 0,33 % BNP 2015 metais.

Lietuvos OPV 2001–2009 (pagal Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos metodologiją; LR užsienio reikalų ministerijos vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai departamento duomenys)

Oficialios Lietuvos paramos 2004–2009 metais sudėtis (litais)

Įmokos Metai	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Įmokos tarptautinėms organizacijoms	3,3 mln.	3,4 mln.	3,3 mln.	4,1 mln.	6,1 mln.	1,1 mln.
Įmokos į ES biudžetą	19,7 mln.	35,82 mln.	39,03 mln.	48,3 mln.	76 mln.	79 mln.
Dvišalė parama	2,24 mln.	3,56 mln.	20,7 mln.	52,8 mln.	37,1 mln.	24,2 mln.
Humanitarinė pagalba	450 tūkst.	873 tūkst.	700 tūkst.	650 tūkst.	857 tūkst.	91,5 tūkst.
Iš viso (litais)	25,24 mln.	42,76 mln.	63,1 mln.	105 mln.	119 mln.	104 mln.
Iš viso proc. nuo BNP	*0,0418 %*	*0,062 %*	*0,08 %*	*0,11 %*	*0,11 %*	*0,11 %*

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika yra nacionalinės užsienio politikos dalis, todėl vystymo tikslai yra nustatomi remiantis šalies užsienio politikos prioritetais ir valstybiniais interesais. Nors ministerija turi patvirtintus vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo nuostatus, tačiau iki šiol nėra aiškios ilgalaikės šios politikos vizijos. Remiamos sritys ir šalys pasirinktos atsižvelgiant tik į Lietuvos institucijų žinias, kompetencijas ir patirtį, įgytas po Nepriklausomybės atkūrimo.

Buvęs Europos Parlamento narys dr. Eugenijus Maldeikis

„Lietuva, prisijungdama prie Europos Bendrijos, įsipareigojo vykdyti ES vystomojo bendradarbiavimo politiką, kuri pasireiškia skiriama pagalba besivystančioms šalims. Vadinasi, Lietuva jau teikia realią piniginę paramą šioms šalims ir regionams. Lieka tik minėtą paramą ES vystomojo bendradarbiavimo politikai paversti realia – verslo, akademinių institucijų, NVO dalyvavimu įgyvendinant konkrečius projektus. Anksčiau ar vėliau turėsime apibrėžti ir įvardyti prioritetines šalis – Azijoje, Afrikoje, Lotynų Amerikoje – tiek verslui, tiek NVO, kur būtų kryptingai ir tikslingai įgyvendinami konkretūs projektai.“

Rengiamos 2011–2015 metų vystomojo bendradarbiavimo politikos nuostatos greičiausiai nepakeis šalies vystomojo bendradarbiavimo politikos krypčių. Didžiausia parama bus skiriama Afganistanui ir Irakui, taip pat remiamos Rytų Europos (Baltarusijos Respublika, Moldovos Respublika, Ukraina) ir Pietų Kaukazo (Armėnijos Respublika, Azerbaidžano Respublika, Gruzija) šalys.

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslai atspindi Europos kaimynystės politiką ir turi menkas sąsajas su bendraisiais skurdo mažinimo tikslais, išskyrus Afganistaną, kuris turi geopolitinę svarbą. Lietuva teikia paramą tose srityse, kuriose turi didžiausius institucinius gebėjimus – tai demokratijos stiprinimo, žmogaus teisių, gero valdymo ir įstatymo viršenybės, ekonominės plėtros, eurointegracijos procesų bei administracinių gebėjimų stiprinimo sektoriai. Kasmet Užsienio reikalų ministerija tvirtina Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos įgyvendinimo gaires, kuriose nustatomi tikslai, keliami ateinantiems biudžetiniams metams, pateikiamas prioritetinių šalių ir sektorių sąrašas pagal prioritetus ir vystomojo bendradarbiavimo rūšis, įskaitant vystomąjį švietimą ir informavimą.

Parama besivystančioms šalims teikiama įvairiomis priemonėmis:

- **Daugiašalė parama** – Lietuvos privalomieji ir savanoriški įnašai ar dalyvavimas įgyvendinant projektus ir programas, koordinuojamus ir vykdomus tarptautinių organizacijų ir institucijų.
- **Dvišalė parama** – iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansuojama parama remiama šalies vyriausybė, atsižvelgiant į jos poreikius. Parama gali būti bendroji, pervedant lėšas į besivystančios šalies, vykdančios skurdo mažinimo politiką, biudžetą, ir sektorinė, nurodant lėšų panaudojimo paskirtį.
- **Techninė parama** – negrąžintina parama, kurią Lietuva teikia finansuodama mokymo, gerosios patirties perdavimo, gyvenimo ir verslo sąlygų gerinimo, infrastruktūros ir kitus projektus ir programas, kurių tikslas – skatinti besivystančios šalies ekonominį bei socialinį vystymąsi.

Visuomenės ir jos grupių, ypač verslo, pilietinės visuomenės organizacijų, akademinės bendruomenės, dalyvavimas vystymo veikloje yra svarbus veiksnys siekiant sėkmingai įgyvendinti šią politiką. Todėl visuomenės informavimas ir švietimas yra neatsiejama vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo dalis.

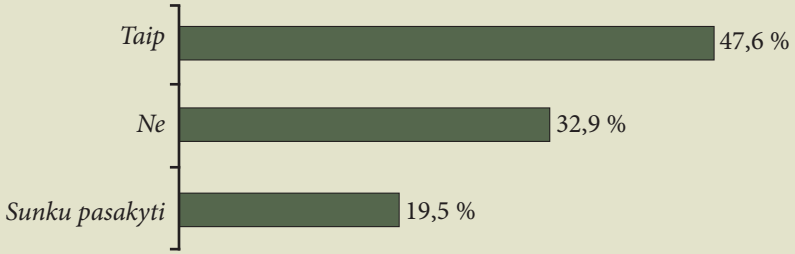
Lietuvos gyventojai teigia, kad:

- *turime teikti paramą besivystančioms šalims;*
- *didžiausią paramą reikia teikti ir asmeniškai ją teiktų Afrikos šalims;*
- *atsisakytų kavos ar kito mėgstamo gėrimo tam, kad pamaitintų badaujantį vaiką.*

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ Lietuvos gyventojų apklausa, 2010

Lietuvoje daugėja nevyriausybinių organizacijų, vykdančių veiklą besivystančiose šalyse. Pamažu į vystymo veiklą įsitraukia savivaldos institucijos, dalyvaudamos Lietuvos ir ES vystomojo bendradarbiavimo programose. Aukštojo mokslo įstaigose pradedami dėstyti kursai apie vystomojo bendradarbiavimo politiką. Lietuvos verslo įmonės tyrinėja galimybes, ieško partnerių ir steigia įmones ne tik kaimyninėse ar Pietų Kaukazo, bet ir AKR šalyse.

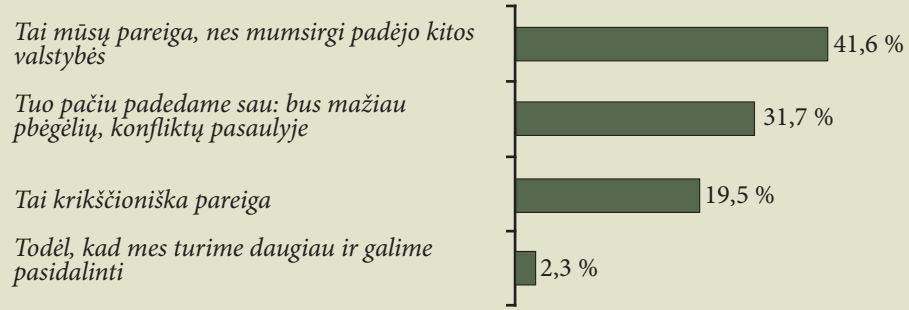
Ar, Jūsų manymu, Lietuva turėtų teikti pagalbą ir paramą besivystančioms šalims?

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ Lietuvos gyventojų apklausa, 2010

2007 metais Lietuvos organizacijos, veikiančios vystomojo bendradarbiavimo ir švietimo srityse, įsteigė Nacionalinę vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platformą, kurios tikslas – dalyvauti formuojant Lietuvos ir prisidedant prie šalies bei Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimo, stiprinti VB srityje dirbančių organizacijų gebėjimus bei kompetencijas, atstovauti savo narėms Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijose, skatinti Lietuvos gyventojus dalyvauti vystymo veikloje.

Kodėl reikia padėti besivystančioms šalims? (Atsakymai pritarusiųjų pagalbos teikimui besivystančioms šalims, N=473)

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ Lietuvos gyventojų apklausa, 2010

Sunku įvertinti Lietuvos teikiamos paramos veiksmingumą, kadangi nėra atskaitomybės ir vertinimo mechanizmų, juose mažai dalyvauja pilietinės visuomenės atstovai, būtent politikai ir nevyriausybinės organizacijos, nerengiami vieši svarstymai. Kad Lietuvos vystymo politika būtų mažiau priklausoma nuo bendrosios šalies užsienio politikos, ji turėtų būti reglamentuota atskiru įstatymu, kuris nustatytų tarptautinių įsipareigojimų vykdymą, pilietinės visuomenės atstovų įtraukimą į politikos formavimo, priežiūros ir vertinimo procesus, užtikrintų informacijos viešumą ir atskaitomybę.

Projektas „Mes esame pasirengę“

Šis leidinys yra parengtas ir išleistas, įgyvendinant Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos finansuojamą projektą „Mes esame pasirengę“ („We are ready“). 2008–2010 metais Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras taip pat atliko Lietuvos gyventojų ir jaunimo bei nevyriausybinių organizacijų nuomonės tyrimus, sukūrė interneto svetainę www.pagalba.org, suorganizavo apskritojo stalo diskusijas su jaunimu, mokymus ir informacines diskusijas NVO, politikos bei žiniasklaidos atstovams, surengė pažintinį vizitą į Moldovą, atidarė fotografijos parodas visų Lietuvos apskričių bibliotekose, surengė filmų peržiūras ir įgyvendino informavimo bei socialinės reklamos kampanijas.

Šis leidinys išleistas iš dalies finansuojant Europos Komisijai. Už leidinyje pateiktą informaciją atsako Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras ir jokiais atvejais negali būti traktuojamas kaip oficiali Europos Komisijos nuomonė.

Daugiau informacijos apie vystomąjį bendradarbiavimą: www.pagalba.org

Literatūra

1. General Assembly of the United Nations, http://www.un.org/en/ga/
2. United Nations, http://www.un.org/en/development/
3. United nations Development Program, http://www.undp.org/mdg/
4. The Millenium Development Goals Report, United Nations, New York, 2010.
5. European Commission Directorate–General EuropeAid Development and Cooperation, http://ec.europa.eu/europeaid/index_en.htm
6. Aid Effectiveness Agenda: Benefits of a European Approach. A Study prepared by HTSPE, 2009.
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions. A twelvepoint EU action plan in support of the Millennium Development Goals. Brussels, 2010.
8. CONCORD Aid Watch report 2010:'Penalty against Poverty: More and Better EU aid can score Millennium Development Goals'. Brussels, 2010
9. Towards the UN MDG Review Summit 2010. CONCORD's recommendations to the EU. Brussels, 2010.
10. World health Organisation, http://www.who.int/en/
11. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, http://www.urm.lt; www.orangeprojects.lt

Terminai ir santrumpos:

1. ES – Europos Sąjunga.
2. AKR – Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalys.
3. OPV – oficiali parama vystymuisi.
4. TVT – Tūkstantmečio vystymosi tikslai.
5. JT – Jungtinės Tautos.
6. NVO – nevyriausybinė organizacija.
7. VB – vystomasis bendradarbiavimas.
8. BNP – bendrasis nacionalinis produktas. Visų galutinių prekių ir paslaugų, pagamintų šalies piliečių per tam tikrą laikotarpį (paprastai per metus) rinkos kainų suma.
9. Sub-Sacharos Afrika – tai geografinis terminas, vartojamas nusakyti Afrikos žemyno daliai, kuri yra į pietus nuo Sacharos, arba grupei Afrikos valstybių, kurios yra visai arba iš dalies į pietus nuo Sacharos.

Leidinį parengė

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ INFORMACIJOS IR PARAMOS CENTRAS

www.pagalba.org

Leidinys išleistas iš dalies finansuojant

Europos Komisija

LIETUVOS VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS

LR užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai departamentas

ISBN 978-9955-544-89-0

Leidykla „Libra Memelensis“